

YENİ KÖYE ESKİ ADET

Serkan Yıldırım

İçinde bulunduğumuz çağda dünyayı “küçük bir köy” olarak tanımlamamızın temelinde insanoğlunun ilerlemede katettiği mesafe bulunmaktadır. Son 15-20 yılda üretilen bilgi miktarı, bu zamana kadar üretilene eşit görüldüğünden, bu noktada değişen bir dünya düzeninden bahsetmek mantıklı hale gelmektedir. Her ne kadar bir değişim sürecinden bahsetsek de geçmişin kalıplarından tam olarak sıyrılmadığımız ortada. Bu durumun en güzel örneği de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2. Dünya Savaşı sürecinde oluşturulan yapısı.

Evet, dünyamız artık gerçekten de küçük bir köy gibi; herhangi bir lokasyonda yaşanan gelişme çok alakasız görünen bir ülkede bile bir takım değişimlere neden olabiliyor. Uluslararası sistemin bilardo masası, ülkelerin de bilardo topları olarak tasvir edildiği analogide görüyoruz ki artık masa daha küçük bir yapıda bulunurken; hiç bir top çarpışmadan uzak kalamamaktadır. Fakat görülüyor ki yeni bir köy haline gelen dünyamızda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi halen eski kalıplarının içinde varlığına devam etmekte; bu da günümüzde birçok uyuşmazlığı çözümsüz hale getirmektedir.

Günümüzde yaşadığımız sistem savaş sonrası dönemden oldukça farklı halde bulunmaktadır. Beş daimi üye ülkenin dışında farklı güç odaklarının ortaya çıkması çok kutuplu bir güç dengesi sistemini de beraberinde getirmiştir. Hatta biraz daha öncesine baktığımızda Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünyasından bu çok kutupluluğa gelmiş olduğumuzu görürüz. Bu da dünyanın ciddi bir değişim yaşadığının en önemli göstergesi olarak görülmektedir.

Güvenlik Konseyi'nin yapısı son yıllarda gittikçe tartışmalı bir hale gelmiştir. Veto hakkı ile daimi üyelerin onaylamadıkları bir konu Güvenlik Konseyi'nde kabul edilememektedir. BM'nin altı temel organından (Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Mahkemesi ve Genel Sekreterlik) örgütün temel vazifesi olan “uluslararası barış ve güvenliğin” sağlanması görevi Güvenlik Konseyi'nin üzerindedir. Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisi ise uluslararası toplumu değil, II. Dünya Savaşı'nı galip tamamlayan devletleri (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Rusya [eski Sovyetler Birliği] ve Çin) ön plana çıkarmaktadır.

Dünyanın bu kadar çok değişime maruz kaldığı bir çağda Güvenlik Konseyi'nin bu değişime ayak uyduramayıp yerinde saydığı açıkça ortadadır. Mevcut düzenin değişimi son yıllarda uluslararası toplum tarafından yoğun bir şekilde talep edilmektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler bu yapının değişmesi konusunda sık sık görüş bildirmektedirler. Ekonomileri giderek büyüyen ve nükleer kapasiteleri olan Hindistan ve Brezilya da aynısını istemektedir. Bu gelişmekte olan ülkelere

ek olarak, Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelik yapısı dışında kalan "eski saldırganlar" Almanya ve Japonya da bugün ABD'den sonra BM'ye en çok para veren 2'nci ve 3'üncü ülkeler olarak Güvenlik Konseyi daimi üyeliği istiyorlar. Ancak, daimi üyeler arasında Batı Avrupa'yı temsil eden iki ülkenin zaten var olması ve Japonya'nın Çin'le sorunlar yaşaması bu iki ülkenin şansını azaltmaktadır. Konsey yapısının değişimi konusunda daimi üyeliğin kaldırılması, daimi üye sayısının artırılması, geçici üye sayısının artırılması gibi öneriler de bulunmaktadır; ancak bu değişim daimi üye ülkelerin çıkarlarına ters düştüğü için konu bir çıkmaz haline gelmektedir.

Yapılan eleştirilerin en önemlileri arasında Güvenlik Konseyi'nin, savaş sonrası dönemde demokrasi konusunda yaşanan ilerlemelerden kendine pay çıkaramamış olması bulunmaktadır. Berlin Duvarı'nın yıkılması, Soğuk Savaş'ın bitmesi, Arap Baharı'nın yaşanması gibi gelişmeler demokrasi konusunda dünyanın oldukça mesafe katettiğinin örnekleri olarak dururken; eski bir savaşın galiplerine göre tasarlanmış bir sistemin varlığı oldukça sorgulanan bir olgu haline gelmiştir.

Bu konuda eleştirilerini sık sık gündeme getiren Türkiye, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un da içerisinde bulunduğu geniş bir çevreden destek bulmaktadır. 2012 yılında Uluslararası İkinci Somali Konferansı ve Medeniyetler İttifakı Zirvesi için geldiği İstanbul'da basın mensuplarıyla buluşan Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, Türkiye'nin Güvenlik Konseyi'nin yapısının ve oylama sisteminin değişmesi yönündeki çağrısını desteklediğini açıklamıştır. Ek olarak, 20 yıldır tartışılmasına ve üye devletlerin isteklerine rağmen Güvenlik Konseyi sisteminin reforme edilememesine gerekçe olarak 'ulusal çıkarların ön plana geçmesini' göstermiştir. Bu eleştiriler Afrika'dan da destek bulmaktadır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi Vika Mazwi Khumalo, BM'nin bugünün sorunlarını çözmekten uzak olduğunu dile getirerek, "yeni dünya yapısına göre BM sistemi de değişmeli" ifadesini kullanmıştır.

Bir köy kadar küçük bir yer haline gelen dünyamızın sorunlarının eski adetlerle ve yapılarla çözülmesi pek mümkün görünmemekte; her alanda yaşanan değişimlere uluslararası toplumun yapısında da oldukça ihtiyaç duyulmaktadır. İşte bu nedendir ki uluslararası toplumun en önemli kurumlarından birisi olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, geçmişin kalıplarından sıyrılmalı ve çağımıza ayak uydurmak adına ciddi bir değişim sürecine girmelidir.